

19. 11. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Hranice mezi odpovědností soudce a znalce

„Ze všech soudců je znalec nejshovívavější.“ je výrok německého básníka a filosofa Friedricha Schillera z druhé poloviny 18. století a představuje metaforicky i odpověď na otázku, proč je zapotřebí se zaměřit na kontrolu činnosti znalců. Znalci v dnešní době, a v kontextu české legislativy, představují pro účastníky sporu příjemnou a snadno získatelnou oporu pro jejich tvrzení, na nichž staví vlastní právní argumentaci. Proto je zapotřebí, aby se kontrola zabývala, jak činností, tak i jejich odborností se kterou vypracovávají své posudky.

Zákon č. [36/1967](#) Sb., o znalcích a tlumočnících (dále jen „ZZT“) má pouze 29 ustanovení, a proto je celkem pochopitelné, že je tato úprava pro většinu sporů nedostačující a je postupně doplňována judikaturou, z čehož plyne, že i podle praxe soudů není kvalita znaleckých posudků zrovna uspokojivá. Zákonná úprava pochází z roku 1967 a za celou dobu své účinnosti prošla drobnou úpravou pouze párkrát, a proto je logické, že bylo diskutabilní, zdali je právní úprava dostatečná pro dnešní dobu, kdy jsou soudní znalci čím dál tím častěji využíváni jako forma představující plnohodnotnou legislativní oporu rozhodnutí soudců.[1] Proto myšlenku na přistoupení k nové legislativní úpravě problematiky znalectví ocenili jak sami znalci, tak soudci a v konečné fázi ji v budoucnu určitě ocení i účastníci řízení.

Post znalce by měla vykonávat v zásadě pouze osoba, která je zapsána do seznamu znalců, dále pak ústavy nebo jiná pracoviště specializovaná na znaleckou činnost a vědecké ústavy a instituce, jako jsou například vysoké školy. Současná právní úprava nabízí výhodnou flexibilitu, podle níž znalcem mohou být i osoby, které sice nejsou zapsány do výše zmíněných seznamů, ale podle § 24 ZZT byli ustanoveni ad hoc.

S otázkou odpovědnosti soudních znalců úzce souvisí i tenká linie mezi odpovědností soudu a soudního znalce. Soud by měl posoudit věcnou správnost posudku, který znalec vypracuje. Jelikož soudce odpovídá za skutkovou správnost soudního rozhodnutí, neměl by jen slepě důvěřovat úsudku znalce.

Zatím nahlas nevyslovenou otázkou zůstává, kde se tato hranice mezi odpovědností soudce a znalce nachází. Soudní expertiza je sice jedním z páteřových elementů nezávislé justice, ale jelikož je její činnost oddělena od představitelů justiční sféry, tak je možné, aby ať už podjatý nebo nezávislý soudce i skutkově nesprávný posudek uznal za vhodný důkaz. V takovém případě pak vyvstává otázka, kdo nese odpovědnost, pokud se takovýto posudek stane hlavním podkladem pro rozhodnutí soudce.

Možným důvodem, proč je kolem soudních znalců tolik nezodpovězených otázek – je fakt, že znalcem se může stát v podstatě každá bezúhonná osoba, která je občanem České republiky a je zapsána do seznamu znalců. Veškerá odpovědnost za výběr je tedy v rukou ministra spravedlnosti, lépe řečeno předsedy krajského soudu, který bývá k tomuto výběru uvedeným ministrem pověřen. Ten pak vybírá na základě doporučení orgánu veřejné moci, vědecké instituce, vysoké školy a dalších. Uchazeč ovšem neprochází žádným výběrovým řízením, které by podrobněji testovalo jeho odborné kvality a osobnostní profil.

Odpovědnost znalce je nejdůležitějším aspektem představující určitý systém brzd, jelikož znalecký posudek není nadán presumpcí správnosti, a proto soud nemůže z jeho obsahu vycházet ve smyslu §

135 odst. 2 OSŘ. Bez kontroly patřičné odpovědnosti znalců a znaleckých ústavů je naprosto neočekávatelné naplnit cíl a smysl nezávislého a objektivního znalectví. Inspirací ohledně otázky odbornosti by pro nás mohla být Austrálie, kde pro eliminaci neodborných znalců musí znalec k posudku přiložit doložku, v níž uvede své zvláštní znalosti založené na praxi, vzdělání nebo na základě jinak nabytých zkušeností. Podle odborné veřejnosti je důvodem nedostatku odbornosti znalců právě současná právní úprava, která neumožňuje dostatečně kontrolovat a postihovat znalce a znalecké ústavy. Jednu z příčin je možné hledat i v absenci komory soudních znalců, která by, tak jako komory jiných profesí, vykonávala dozor nad jejich činností. Vzhledem k tomu, že je kontrola správnosti znaleckých posudků specifickou a obtížnou činností, může chybějící zvláštní orgán s patřičným odborným zázemím představovat jednu z možností, jak si lze vysvětlit špatný stav znalecké činnosti. Ovšem idea znalecké komory jako nadřazeného orgánu pro znalce a znalecké ústavy nebyla nikdy nikým zveřejněna.[2]

Ministerstvo spravedlnosti odkazuje v posuzování správnosti posudku na soudce, který znalce do řízení přibral, soudy ovšem judikovaly, že správnost posudku přezkoumat nemohou.[3] V rozporu s tímto výrokem je však nový návrh Ministerstva spravedlnosti, který přichází s myšlenkou, že by krajské soudy měly samy provádět kontrolu nad posudky jednou za 5 let.

Samozřejmě je logické, že soud nemůže přezkoumávat odbornost posudku, protože kdyby měl odbornou způsobilost a patřičné kompetence, nepotřeboval by znalce. Je důležité, aby u každého posudku soud zkontroloval, zda je znalecké odůvodnění v souladu s obecnými zkušenostmi, právními zásadami, principy a zda je vysvětlení logické a znalec využil všechny dostupné okolnosti k vytvoření co nejkvalitnějšího posudku. Pokud nikoliv, soudce by měl využít svoji pravomoc a posudek vrátit, nebo jej alespoň určitým způsobem napadnout či nepřijmout

Tuto myšlenku však podpořil Ústavní soud, podle kterého se jedná o důležitou otázku, kterou obecné soudy přehlíží. Svůj názor vyjádřil ve svém nálezu, který říká: „*Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce, by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, a naopak privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.*“[4] I přes nálezy Ústavního soudu slýcháme názory, že soudy dle OSŘ nemají v kompetenci znalecké posudky posuzovat.

K problematice se vyjádřil i Nejvyšší správní soud, který ohledně kompetence judikoval ve svém rozhodnutí výrok: „*Soud má právo uvážit o tom, které z navržených důkazů provede a které nikoliv (§52 odst. 1 SŘS) toto právo jej však nezavazuje povinnosti odůvodnit, co jej vedlo k takovému závěru a z jakého důvodu považoval provedení navrhovaného důkazu za nadbytečné. Neobstojí přitom zdůvodnění krajského soudu, podle něž nebylo možno provést navržený důkaz znaleckým posudkem proto, že tento důkazní návrh nebyl uplatněn již ve správním řízení. Takový závěr popírá pravomoc správního soudu ustanovit vlastním dokazováním nový skutkový stav a je v rozporu s principem plné jurisdikce.*“[5]

Celý systém má ale i druhou stranu. V momentě, kdy soudce má kompetenci hodnotit znalecké posudky, měl by i znalec mít možnost vyjádřit se k podkladům, které mu byly soudem k práci poskytnuty a ze kterých má vycházet.

Znalci vs. znalecké ústavy - odpovědnost

Odpovědnost za škodu, která byla způsobena znalcem nebo znaleckým ústavem v rámci výkonu znalecké činnosti, je upravena od 1. 1. 2014 zákonem č. [89/2012](#) Sb. občanský zákoník. Tato úprava, která vychází z rakouského ABGB, přináší vyšší míru odpovědnosti. Podá-li znalec znalecký posudek

za úplaty a následkem jeho chybně zpracovaného a podaného znaleckého posudku vznikne jedné ze stran řízení určitá škoda, má znalec povinnosti tuto škodu uhradit. Podá-li tento posudek bezúplatně, je za škodu odpovědný pouze za předpokladu, že již při podání znaleckého posudku jednal v úmyslu škodu způsobit. Podle § 21 zákona o znalcích a tlumočnících ve znění účinném od 1. 1. 2017 jsou znaleckými ústavy právnické osoby nebo jejich organizační složky, které jsou specializovány na znaleckou činnost a jsou zapsány do Seznamu znaleckých ústavů, které vede Ministerstvo spravedlnosti. Právní úprava přikládá znaleckým ústavům velký význam, jelikož podsouvá státním orgánům vyžadovat posudky především těchto institucí. Ačkoliv ze statistik vyplývá, že v praxi je víceméně nerespektují.

Na druhou stranu je postavení vědeckých ústavů u zvláště obtížných případů nezastupitelné. Jejich nejdůležitější role nastává v momentech, kdy si soud musí vyžádat třetí znalecký posudek, tj. situace, kdy si na znalecký posudek, který je součástí spisu druhá strana sporu stěžuje a napadne jej a nechá vypracovat vlastní protikladný posudek. V tento moment se musí soud obrátit na vědecký ústav, který vypracuje třetí nezávislý posudek. Tyto instituce mají v České republice dobré renomé a jsou považovány za nejobektivnější variantu.

Příprava nové legislativy

Vzhledem k tomu, jak stará legislativa momentálně upravuje problematiku soudního znalcství, je logické, že se připravují změny, které mají v budoucnu zajistit stabilnější justiční zázemí v České republice. Návrh nového zákona bude upravovat pouze činnost soudních znalců., tj. bez úpravy činnosti soudních tlumočnicků, jak tomu bylo doposud. Obohacující novinkou jistě bude institut konstrukce, v němž by znalci nebyli vázáni pouze na podklady, které jim soud předloží, ale naopak by měli mít možnost si sami obstarat všechny potřebné informace, které by samozřejmě jako určitý výčet uvedli přílohou k posudku. Celá tato koncepce by samozřejmě stála na principu rovnosti zbraní a byla by reálná pouze za myšlenky nezaujatého znalce, který má jako svůj hlavní cíl pomoci soudu rozhodnout a objasnit projednávaný spor. Budoucí legislativa by se určitě měla zaměřit na spornou otázku hodnocení právních otázek znalcem, protože i přesto, že tuto možnost trestní řád vylučuje (konkrétně § 107 TR) s opačným názorem přichází judikatura NS (konkrétně 2 Tzn 19/97).

Nová úprava by se měla hlavně zaměřit na vytvoření koncepce účinného trestání nepravdivých posudků a soustavného odmítání psaní posudků. Tudiž na vytvoření sankčního systému znalců, který je v podstatě momentálně absentující a nelze ho považovat za nikterak funkční. K přípravě zákona Ministerstvo spravedlnosti využívá připomínky veřejnosti, stejně jako při kodifikování občanského zákoníku. Nový zákon o znalcích měl být účinný od 1. 1. 2018, ale bohužel zákon představen nebyl a jeho další vývoj můžeme zatím pouze odhadovat.

Simona Úlehlová

e-mail: ulehlovasimona@gmail.com

[1] Novelizace zákonem č. [322/2006](#) Sb., č. [227/2009](#) Sb., č. [444/2011](#) Sb., č. [183/2017](#) Sb.

[2] (Pozn. autorky - existuje Komora soudních znalců ČR, která má ovšem jiný právní základ. Komora soudních znalců ČR je organizací (zapsaným spolkem) sdružující znalce jmenované podle zákona č. [36/1967](#) Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění, a není tedy komorou vzniklou na základě

zákonu a členství v ní není povinné. Komora není oprávněna posuzovat např. správnost jednotlivých znaleckých posudků nebo hodnotit jejich odbornou úroveň a zejména nemá vůči svým členům žádná sankční oprávnění. Činnost soudních znalců, včetně kárných opatření až po případné odvolání z funkce, je v gesci soudů, jejichž předsedové znalce jmenovali. Celorepublikově je oblast výkonu znalecké činnosti v působnosti Ministerstva spravedlnosti, tudíž tato komora nemá stejnou kárnou pravomoc jako např. Česká advokátní komora nebo Lékařská komora.)

[3] Problémy v činnosti soudních znalců z oboru zdravotně-právního: Systémové doporučení Ligy lidských práv čl.7

[4] Nález ÚS 49/06 ze dne 20.5. 2008

[5] Rozsudek NSS ČR 2 Afs 105/2006-90 ze dne 31.5.2007

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)